

JESSE

jibbe willems voor de achtervolgers / het NUT

november 2018

1. *Zo dicht ligt finish bij de start.*

Als je in armoede traint,
weet je precies waarvoor je weg rent,
wie het gebrek kent
weet waarvoor hij vlucht,
die verspilt geen lucht aan stilstaan
die kan niet blijven, die moet gaan,
die weet waarom en die weet hoe
die weet alleen niet waar naartoe.

Die denkt hoe dicht je bij de finish bent
hoe verder ben je weggerend
van het punt waar je begon.

Dat dacht ik ook, ik dacht
als ik maar lang genoeg blijf lopen
als ik niet stil blijf staan
dan laat ik alles achter
dan kom ik ergens anders aan
om het even waar. Maar -

de renbaan is een cirkel
je loopt altijd in een rondje rond
hoe dicht je bij de finish bent
hoe dicht je weer bij het startpunt komt.

Ook ik, ik ben een winnaar, ja ik won
vier gouden medailles op de Olympische spelen,
op vier onderdelen stond ik op één,
de verste springer, de snelste renner,
de Star Spangled Banner klonk
op moffenspeakers door het moffenstadion,
stel je dat eens voor, een *Schwarzer* die
met goud behangen voor die nazi's stond
die hem liever op zouden hangen,
nou, kus de kont van de kampioen,
hap stof, kus mijn schoen, ik ben de snelste,
jawel, zo had de *Führer* het zich vast niet voorgesteld,
dat ik, zesvoudig houder van wereldrecords,
het *Übermensch*-leger van die norske snor
voorbij zou streven, nee, geen levensgenieter,
die Hitler, maar dat boeide me niet,
ik had de titel gepakt, ging met goud in mijn zak
terug naar de *States* voor een *ticker-tape parade*
waar ik in een *convertible* door Manhattan reed
met het gejuich van duizenden in mijn oren,
voor mij, de overwinnaar van de swastika,
de *Buckeye Bullet*, de Olympische Held,
een mensvormige brok puur natuurgeweld,
door mij waren de *Stars and Stripes* het snelst,
een grote triomf op het hakenkruis, voor mij,

de bedwinger van het Derde Rijk, Jesse Owens,
eindelijk thuis, een stratenlange ere-haag,
de bewondering van een uitzinnig Amerika
met die avond een diner in het Waldof-Astoria,
chic, goud, marmer en fluweel, portiers
op hun paasbest met parelmoeren glimlach,
en daar, op een avond ter mijner eer en glorie
wordt me te verstaan gegeven
dat ik er niet naar binnen mag.

Een gehandschoende hand wijst me naar de zijkant,
want, de hoofdingang is enkel voor blanken,
“*Whites Only*, meneer, beleid van het hotel”,
de portier kijkt niet vrolijk, maar weigert me wel,
“Het spijt me, meneer, maar regels zijn regels.”

En bevel is bevel.

Ken je me niet?
Weet je niet wie ik ben?

“Jawel, meneer Owens, en echt, ik ben fan,
ik zag u, vorig jaar, bij de *Big Ten*
binnen drie kwartier zes records verbreken,
u verschoof de grens van het menselijk vermogen
ik keek en zag met mijn eigen ogen dat u
werkelijk onoverwinnelijk bent, Jesse Owens,
u bent opmerkelijk, een supermens,
u beantwoordt niet aan natuurkundige wetten,
of aan wat we fysiek voor mogelijk beschouwen
ik wou de deuren voor u openzwaaien,
ik wou dat het mocht, en toch...”

En toch?

“Ik moet me aan de regels houden. Dus
wilt u alstublieft de dienstingang nemen
en met de goederenlift naar boven gaan?”

Zo vriendelijk ben ik. Ik zoek geen problemen,
ik neem de achterdeur, ga in de goederenlift staan,
want records kan ik breken, maar regels,
daar begin ik niet aan. Hoe ver ik ook kom
ik blijf toch achter staan, want

zo lang geleden is het niet – de geschiedenis,
ik ken de betekenis als levende erfenis
van mijn tot slaaf gemaakte grootvader
op de plantages van Alabama, hij plukte katoen,
net als mijn pa, net als ik, dat is toen,
maar geen vergeten verleden nee dat is
zo goed als gisteren – ik voel

de opengebarsten bolsters
nog in mijn handen snijden,
en al kan de tijd niks anders dan verglijden
en ren ik en ren ik zonder achterom te kijken,
wat ik ook bereik: ik ren mijn huid niet uit,
hoe snel ik ook ga, ik blijf zwart

Ik neem de dienstingang.
Ik neem de goederenlift.
Ik volg de regels.

Zo dicht ligt de finish bij de start.

2. *Niet alles is zwart-wit.*

Ze zeggen dat Hitler mijn hand niet wilde schudden.
Wat een mooie mythe. Wat een prachtige geschiedenis.
De zwarte man die die kudde nazi's laat zien wie wie is.
De zwarte man die die Ariërs toont wie werkelijk superieur is.
Die Hitler uit zijn stadion jaagt, groen gekleurd van ergernis,
een verhaal om te vertellen tot de dag van vandaag,
ze vertellen het graag, in Amerika, het verhaal van de Duitse nederlaag,

zo gaat het: ik win de honderd meter sprint met tien punt drie seconde
gefilmd door Leni Riefenstahl, dat vindt de *Führer* onverteerbaar
dus hij verlaat het stadion, nog voor mijn ereronde,
want was hij gebleven dan had hij mij, een *Untermensch*,
een handje moeten geven. Voor de camera's van heel de wereld,
niet te negeren, een onontwikkeld aapmens moeten feliciteren.

En zo toon ik, de *underdog*,
een ideologie voor wat die werkelijk is,
en dus ook wat het Derde Rijk is,
dat het kleinzielig, kwaadaardig en kinderlijk is.

Een mooi verhaal, alleen niet waar,
althans niet helemaal. Maar,
dat snap ik wel, de waarheid is saai,
gemaakt om te worden vergeten:

Hitler schudt alleen de hand van Duitse atleten
maar dat wil de organisatie van de Spelen niet,
de Rijkskanselier dient óf iedereen een hand te geven
of geen van de atleten, niet enkel eigen sporters vieren,
na gut, zegt Hitler, zelf weten, *dann soll ich keine gratulieren.*

Net zo makkelijk, *ganz einfach*, och,
die man heeft ook wat anders aan zijn kop,
dat snap ik wel.

Het gaat dus niet om mij, niet echt,
maar het verhaal dat klopt
is zelden ook het best. En sneller
dan de waarheid verspreid zich
wat het lekkerste vertelt.

Maar wat ik echt niet voor te stellen vond
was dat er in dat land geen rassenscheiding was,
ja, had je blauwe ogen, was je blond, dan
beschouwden ze je wel als een wat hoger ras,
maar ik moest niet ergens anders eten
dan mijn blanke ploeggenoten, en slapen
deden wij in hetzelfde sporthotel, zwart en wit,
je kleur bepaalde niet waar je moest gaan zitten
en dus

ook niet achterin de bus.

Dat verandert weer wanneer ik thuiskom,
dan moet ik er weer op letten
waar ik binnenga en loop,
daar gelden segregatiewetten,
Zelfs mijn eigen president
kan zich niet over mijn huid heen zetten.

Roosevelt wil mij de hand niet schudden,
het is verkiezingstijd, zou hij met mij,
een zwarte, op de foto staan
kon hem dat heel wat stemmen kosten,
misschien zelfs wel zijn baan.

Dus ja, Hitler heeft mij nooit
de hand geschud
(dat vind ik achteraf
niet heel erg jammer),
maar ook mijn eigen president
weigerde mij te ontvangen.

En het heeft gewerkt,
die man is drie keer herkozen,
dus dat is toch iets,
en ach, het heet Het Witte Huis,
dat is ook niet voor niets.

En je hoort mij ook niet zeggen
dat ik liever in nazi-Duitsland woon,
ik wil allen wat perspectief bieden
geen enkele geschiedenis is brandschoon.

Ik zeg alleen dit:
Niet alles is zwart-wit.

En voor wie graag vasthoudt aan een simpele scheiding
tussen goed en kwaad,
tussen boeman en held
tussen slachtoffer en wandaad
wie denkt dat er maar twee kanten zijn
en niets daar tussenin
geef ik dit ter overweging:

We hadden twee joden mee, naar Berlijn,
Sam en Martin, snelle gasten,
die zouden de estafette lopen.

Dát was een mooi verhaal geweest,
een ware *Triumph des Willens*,
twee kleine jodenjongens
die Duitsland binnenvielen

hun nazigoud mee roofden
om het in Amerika
om te smelten tot Davidssterren
en Menora's, ja,
twee *Folksfeinde*
die een voorschot namen op de oorlog
en een lange *Hakennase*
naar de *Führer* trokken.

Dat is toch
een sterker verhaal
dan een zwarte op de Spelen
die die Hitler niets kon schelen?

Maar ze werden vervangen, allebei,
zij mochten niet aan de start verschijnen,
de coach gaf hun plek aan Ralph Metcalphe en mij,
zei dat wij de snelsten waren, niet zij,
dus daarom
maar
als Sam en Martin een kruisje en geen ster
om hun nek hadden gedragen
dan hoef je mij niet te vragen
of wij op hun baan hadden gestaan.

Ik won hun goud.

En ik ben blij dat ik won
begrijp me niet verkeerd,
maar zuiver is het niet.

Er bestaat geen heldenverhaal
zonder grijs gebied.

3. *Gouden medailles kan je niet vreten.*

Het leven na Berlijn is zwaar,
goed, ik ben een winnaar, dus
de triomf is éven fijn, maar
dan wil de sportbond zijn investering terugbetaald,
ze hebben me niet voor niets naar Duitsland toe gehaald
dus nu moet er financieel resultaat worden behaald
en dient mijn winst ten gelde gemaakt, wat heet,
ik word van wedstrijd naar wedstrijd gesleept,
ik ren tien races in een week en diezelfde nog een elfde,
ik moet me in half Europa melden,
ik moet rennen springen vliegen duiken
vallen opstaan en weer doorgaan,
ik mag nergens even, ik mag nergens langer blijven staan,
en nee dat is geen leven,
ik loop keihard tegen eigen grenzen aan,
dus nee, dit trek ik niet, ik schiet er niks mee op,
en het levert ook geen cent, geen dollar op,
ik ren voor de eer en voor weinig meer,
dat krijg je als je een Olympische eed zwerft
dan werk je voor de glorie van de sport
dan ren je niet voor het geld maar voor je team
en omdat je ervoor wordt gewaardeerd.

Voor de eer.

Niet dat er niets aan mij wordt verdiend,
een fortuin waar ik nooit iets van zal zien,
zij het geld ik de roem, en blessures bovendien,
en daarbij ben ik vooral bekend van naam
in gewone kleren ziet niemand me staan,
ik word ook niet herkend,
ik ben niet echt bekend,
alsof ik pas iemand ben
als ik hard ga op de renbaan
maar daarbuiten kraait geen haan.

Je gelooft me niet, maar ik zweer het,
wanneer ik geblesseerd raak
en mijn arm niet kan bewegen
doen twee maten van me net alsof ze mij zijn:
“doe maar net alsof en imiteer het
het is niet of het die witte kids wat uitmaakt,
ze hebben hun krabbeltje gekregen
van Jesse Owens denken ze, en zie ze blij zijn!”

Niemand die ziet wat het verschil is
en misschien dat dat ook te principieel is
te verlangen dat een witte ziet
wie ik wel ben en wie niet,
om het onderscheid te weten

tussen twee zwarte atleten
en wat kan het mij ook schelen
dit hele circus begint mij stierlijk te vervelen
ik wil vrij
dus ik weiger
om alweer die oceaan over te steken
voor de duizendste keer
te rennen in, wat, Zweden?
Voor weer een wedstrijd tegen weet-ik-wie,
als attractie aan te treden,
ik ben er ook nog, toch, of nie?
al zwoor ik duizend eden
ik ben wel even moe gestreden
deze kampioen
gaat even lekker iets
voor zichzelf doen
maar tot mijn grote
en ellendige frustratie
word ik onmiddellijk geschorst
door de federatie
zonder pardon geschrap
ik
atleet van het jaar
word uit mijn eigen sport getrap

en daarna...

Het gaat een beetje berg af.

Ik moet toch in mijn onderhoud voorzien.
Dus ik werk als pompbediende,
conciërge, manager in een stomerij,
jazzband-dirigent. En ik ren.
Niet officieel meer, maar
als bezienswaardigheid.

Ik ren tegen treinen, honden,
motors, paarden,
en vraag me af of
racen tegen dieren in strijd is
met de Olympische waarden.

Is dat gênant? Beneden mij,
een gelauwerde held?
Een gevierde atleet?
Maar wat moet ik dan?
Ik moet toch eten.
Zo verdien ik nog geld aan mijn talent.
Gouden medailles zijn leuk
maar je kan ze niet vreten.
En wat moet een renner? Die rent.

Wat kan ik anders? Niemand staat te wachten

op een zwarte man om mee te adverteren,
mijn kleur verkoopt geen auto's, parfum, peuken, kleren,
ik krijg geen reclamecampagne, geen sponsordeal,
mijn kop wordt geen kleinood in een happy meal,
niemand staat klaar mij op televisie te smijten,
zolang Amerika daarvoor nog niet rijp is,
en mijn kleur de verkeerde in de verkeerde tijd is.

Ik doe wat ik doen moet,
want hé, ik heb rekeningen,
en goed,
eerst wordt het slechter,
later wordt het beter.
Zo gaan die dingen.

Ik sta op.
Kruip op.
Klim op.
Kop op.
Tijden dwingen tot veranderingen.

En in zesenzeventig word ik door president Ford
in het Witte Huis besteld
en krijg de *Medal of Freedom* opgespeld.

Van genegeerd tot gast van eer.
Het kan verkeren.
Al met al is mijn leven niet slecht.

Maar je rent in een cirkel, niet recht,
en je kunt rennen wat je kunt,
je komt altijd weer uit
bij je vertrekpunt.

4. *Honderd meter.*

Wat is het geheim,
waarmee win
je de sprint,
hoe ren je jezelf
naar de ere-klasse?

Het begint met
de passen: jas er
zoveel als je kan
in een tel en let wel
je moet sneller
dan snel gaan

hou je poot
zo kort als je kan
op de baan
en ga er dan
zo snel als je kan
weer vandaan.

Sprint blind
van schot
tot lint, blik
op oneindig
de wind in
gaan
tik 'm aan
op en neer
en op de baan
en tik 'm aan
en tik 'm aan
en sprint
van schot
tot lint
op oneindig die blik
en tikketiketik
en ik?

Dan. Daar. Berlijn.
Duizenden juichen.
Startschot,
ik schiet vooruit,
geen rennen dit,
maar ademhalen.

Ik ben geen lijf
maar wind
de vleesgeworden sprint.

van schot

tot lint, blik
op oneindig
de wind in
gaan
tik 'm aan
op en neer
en op de baan
en tik 'm aan
en tik 'm aan
en sprint
van schot
tot lint
op oneindig die blik
en tikketiketik
en ik?

ik win

geen dan
geen daar
maar hier
en nu

en ik
daar binnen in

ik win

ik

win

5. Finish.

Maar

je rent in een cirkel, niet recht,
en je kunt rennen wat je kunt,
je komt altijd weer uit
bij je beginpunt.

Ik ben door grenzen gebroken
tot ik tegen mijn eigen muur klap:
ik rook een pakje per dag
tot ik naar lucht hap

en de kanker me pakt

extreem agressief,
kwaadaardig, resistent
geen ziekte waar je
hoe hard dan ook
van weg rent

een kanker die je al heeft overwoekerd
voor je met de behandeling begint

Een kanker als de honderd meter sprint,
je bent al bij de finish
wanneer je het startschot hoort

waar aan het eind van de race
geen goud maar graf gloort

Ben bij de eerste bel al gevloerd in dit gevecht.

Ja, je rent in een cirkel, niet recht,
en je kunt rennen wat je kunt,
je komt altijd weer uit
bij je beginpunt.